

концерти, а виручені з них кошти переслані Міжнародному фамільному фондові М. Лисенка.

Перелічені факти свідчать про те, що український Літургійний спів та пісні у виконанні Візантійського хору неабияк впливали на слухачів багатьох національностей, адже від часу заснування колективу численність запрошень на виступи не припинявся. Це переконує нас у тому, що хор виконував у західному світі корисну роботу.

Творча діяльність Візантійського хору під керівництвом Мирослава Антоновича стала вагомим мистецьким явищем як для України, так і для європейської культури. Важливою місією колективу в світі було пропагування духовних українських та світських музичних традицій.

З одного боку творча діяльність колективу збагатила музичне життя, культурно-мистецькі традиції Голландії, а з іншого – пропагувала вітчизняні вокально-хорові виконавські традиції, поширювала українську музичну хорову культуру в Європі та в світі загалом. «Візантійський хор» під керівництвом М.Антоновича став творчим нащадком музичних традицій композиторів «золотої доби» української музики (Березовського, Бортнянського, Веделя), хорової спадщини Лисенка та його послідовників і засвідчив неперервність українських хорових традицій. Для української музичної культури другої половини ХХ століття діяльність хору мала велике значення, оскільки, колектив виконував українську духовну музику, яка на терені тогочасної радянської України була заборонена, і фактично став чинником її збереження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонович М. Між двома світовими війнами : спогади // Мирослав Антонович; упоряд. Олег Долгий. – К., 2003. – Ч. 1 – 2. – 540 с.
2. Антонович М. Українська церковна музика й органи/ Мирослав Антонович// Musica sacra: Збірник статей з історії української церковної музики/ Ред. і упоряд. Ю. Ясинівський. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 1997. – С.177–178.
3. Вернерт Дж. Спогади колишнього хориста «Візантійського хору»/Джон Вернерт// Musica Humana : зб. наук. ст. кафедри музичної медієвістики та україністики Львівської національної музичної академії. – Львів, 2010. – С.82–84.
4. Гамкало І. Подвижник мистецтва і науки/ Іван Гамкало// М.Антонович. Між двома світовими війнами. – К., 2003 ч.2 –С. 507–510.
5. Гончар О. Зустріч з цивілізованими людьми (про виступи голландського хору в Києві) /Олесь Гончар//Літературна Україна. – 1990. –4 жовтня.
6. Карась Г.Феномен Мирослава Антоновича та його «Візантійський хор»: штрихи до портрета диригента/ Ганна Карась. //Musica Humana : зб. наук. ст. кафедри музичної медієвістики та україністики Львівської національної музичної академії. – Львів, 2010. – С. 11 – 21.
7. Луців В. Візантійський хор – носій української пісні / Володимир Луців// Українська думка. – Лондон, 1981. – 1 жовтня.
8. Луців В. Від Бистрици до Темзи: спогади, документи, публікації, листи/ Володимир Луців; упоряд., вступ. ст., літ. запис О. Жарівського. – Львів: Дивоцвіт, 1999. – С. 387.
9. Луців В. Людина-легенда. До 90-річчя від дня народження Мирослава Антоновича/ Володимир Луців // Слово Просвіти. – Лондон, 2007. –8–14 березня.ч.10(387).
10. Розумний Я. Голландці по-нашому./Ярослав Розумний// Християнський голос, – Мюнхен, 1951/19– 13 травня.
11. О. Цалай-Якименко. Київська школа музики XVII століття. Київ–Львів–Полтава, 2002, 487 с.
12. Червінський І. «Візантійський хор» Мирослава Антоновича та його дискографія/ Ігор Червінський// Каллофонія. Наук. зб. статей і матеріалів з історії церковної монодії та гимнографії, число 1. –Львів: Вид-во ЛБА, 2002. – С. 161–174.
13. Яремчук А. Доручення: Антонович Мирослав / Андрій Яремчук //Українська культура. – 2003. – №2. –С. 3, 22–23.

Сергієва М.

Науковий керівник – доц. Водяний Б.О.

РОЛЬ ДУХОВНОЇ МУЗИКИ У ЦІННІСНОМУ СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ

Формування духовного світу дітей та молоді – велике і складне завдання, що стоїть у центрі уваги педагогів, вихователів, учителів, батьків, широкого педагогічного загалу. Особливої актуальності воно набуває сьогодні, коли складності соціально-економічного й політичного розвитку країни боляче вразили молодь.

Серед дітей та молоді падає духовність, що пояснюється насамперед зниженням рівня життя в Україні, відсутністю соціальної захищеності, явним і прихованим безробіттям, інфляцією, невизначеністю моральних орієнтирів у політиці держави і повсякденному житті. Засоби масової інформації та комунікації дедалі більше впливають на суспільство й особливо на молодь, пропагують насилля, зброю, силу, прищеплюють моральний релятивізм, конформізм і цинічно-гедоністичне ставлення до повсякденності.

Усе це призводить до відчуження дітей та молоді від духовності, спонукає їх до власних пошуків самореалізації, найчастіше в субкультурі, і врешті-решт до певного заперечення духовності й

моральності як суспільно й особистісно значущих феноменів. Все це викликає серйозне занепокоєння та обумовлює необхідність звернення до цієї проблеми як на теоретичному, так і на практичному рівнях.

Проблемі духовності людини, розвитку її цілісності – тілесної, душевної й духовної приділяли велику увагу античні філософи (Платон, Аристотель, Сократ), представники німецької класичної філософії (Г. Гердер, І. Кант, Г. Гегель, Л. Фейєрбах, Б. Паскаль), філософи-екзистенціалісти (С. Кіркегор, М. Хайдеггер, К. Ясперс), українські філософи (П. Юркевич, Г. Сковорода), філософи-космісти (М. Бердяєв, В. Соловійов, В. Вернадський), філософи сучасності (В. Андрущенко, В. Баранівський, В. Кремень та ін.).

Психологічні аспекти, духовного розвитку подано в роботах М. Боришевського, В. Зінченка, О. Киричука, Ж. Юзвак та ін.

Проблема виховання духовної культури засобами мистецтва досліджується Т. Антонечко, Н. Бондаренко, І. Карпенко, О. Олексюк, Г. Падалкою, Г. Шевченко та ін.

Незважаючи на значний інтерес науки до проблеми виховання духовності, духовно-естетичних якостей особистості, усе ще залишається недостатньо вивченим такий її аспект як формування ціннісного становлення дітей та молоді засобами музичного мистецтва. А саме у молодому віці закладається міцний фундамент духовності, формування стійких духовних інтересів і потреб, які є визначальними для світогляду дитини, для вибору нею ціннісних орієнтацій, для розвитку художньо-естетичної творчості.

Метою цієї статті є обґрунтування ролі духовної музики у процесі ціннісного становлення особистості учня.

Зважаючи на необхідність розпочинати процес ціннісного становлення особистості з дитинства, слід прийняти до уваги принцип безперервності і спадкоємності виховання домінуючих компонентів духовності – духовних цінностей.

Питання виховання людини, особистості як духовної цінності завжди були в центрі уваги педагогів. Відмінність людини від усіх інших живих істот полягає в наявності здібностей, здатності до творчості, до моральних та естетичних переживань. Саме емоційна насиченість визначає високу духовність людини як найвитонченішу, найпрекраснішу частку мікрокосмосу. Духовна особистість, за твердженням багатьох дослідників, – це людина, яка має багатий внутрішній світ, живе «ідеальними» інтересами, активно вступає в пізнавальні, естетичні, моральні стосунки, що проявляються у специфічній духовній діяльності.

З давніх часів музика на фоні емоційного впливу, окрім прикладної та естетичної функцій сприймалася як могутній засіб виховання людини. Ще у IV ст. до нашої ери Платон висловив думку, що вплив музики на психіку і виховання може бути позитивним або негативним залежно від того, якими ідеями і почуттями вона пройнята, оскільки ритм та гармонія найбільше проникають у глибину душі і найдужче захоплюють її, даючи їй благочинність і роблячи її благочинною, якщо виховання здійснюється правильно. Тому він радив застосовувати до музичних творів сувору цензуру і тільки після того пускати їх в маси. Платон писав: «Чи не в музичному мистецтві міститься найбільш значимий виховний засіб, оскільки ритм та гармонія найбільше проникають у глибину душі і найдужче захоплюють її, даючи їй благочинність і роблячи її благочинною, якщо виховання здійснюється правильно; якщо ж ні, то виходить протилежне» [1, с.156-157].

Цю ж думку розвинув Аристотель: «Чи не повинна музика, окрім того, що дає звичайну насолоду, слугувати і більш високій меті, а саме: спрямовувати свою дію на людську етику і психіку? Це було б очевидним, якщо було б доведено, що музика справляє свого роду вплив на наші моральні якості. А що так буває насправді, доводять, поміж іншого пісні Олімпу, які наповнюють наші душі ентузіазмом, а ентузіазм є афектом етичного порядку в нашій психіці» [1, с.153].

У музиці, на відміну від інших мистецтв, які досить часто зображують негативні явища і емоції, завжди переважають ідеальні піднесені почуття. Справжні твори музичного мистецтва завжди втілювали позитивний ідеал епохи, який одночасно був і її виховним ідеалом. «Я б дуже сумував, коли б моя музика тільки розважала слухачів; я намагався зробити їх кращими» [2, с.31]. Так говорив видатний композитор XVIII ст. Г.-Ф.Гендель, твори якого, передовсім монументальні ораторії, справді виховують високі релігійні почуття, величину простору і сувору мораль.

Все це говорить про те, ціннісне становлення особистості, яке відбувається в процесі спілкування з духовною музикою передбачає, насамперед, активізацію її духовних потреб. Основою для формування духовних потреб є виховання здатності направляти бажання та збуджені ними душевні сили на вирішення завдань, що виходять за межі особистого блага, через виявлення дійсних причин та мети людського існування.

Вивчати питому сутність людини, її проблеми й досвід у пізнанні та вдосконалюванні себе самої і світу, відкрити її сутність в історії й у вселенній – такі важливі завдання може вирішувати духовна музика. Тому ми звертаємо особливу увагу на роль мистецтва у формуванні молодого людини і пропонуємо використовувати твори духовної музики для здійснення процесу ціннісного становлення особистості.

Праці мислителів та педагогів, вчення Святих Отців Церкви наголошують на необхідності використовувати могутній позитивний потенціал духовної музики у вихованні. Проблема ціннісного

становлення особистості, від результату вирішення якої залежить рівень культури сучасного і майбутнього суспільства, є наріжним каменем будь-якої теорії виховання.

Духовна музика є в своєму роді унікальним явищем культури. Так, Я. Коменський розглядає три основні цілі виховання:

- 1) пізнання самого себе й навколишнього світу – розумове виховання;
- 2) прагнення до Бога – релігійне виховання;
- 3) керування людини собою – моральне виховання [3].

І всі ці цілі в повній мірі досягаються за допомогою саме духовної музики. Вона заставляє зазирнути в середину своєї душі і замислитись над тим, що в ній відбувається.

На необхідність відродження українських традицій, введення духовної музики у навчальний процес наголошували видатні українські науковці, педагоги, та музиканти – Дмитро Антонович, Володимир Гнатюк, Василь Зеньківський, Олександр Кошиць, Борис Кудрик, Іван Крип'якевич, Іван Огієнко (Лларіон), Мирослав Семчишин, Юрій Ясиновський та багато інших.

Духовна музика завжди була пов'язана з історичними традиціями та особливостями музичної, зокрема народної культури різних країн, і зробила значний внесок у світову музичну культуру. Духовна музика становить значну частину музично-педагогічних надбань українського народу.

Про багатогранність духовності та її зв'язок зі світобаченням, картиною світу і релігійністю говорять українські філософи. У найзагальнішому розумінні духовність розглядають як діалектичний синтез світоглядної, теологічної, естетичної і моральної культури, який реалізується у процесі практичної життєдіяльності як особистості, так і суспільства в цілому. Постійна трансформація духовності, як зазначає Ю. Білодід, «є причиною того, що дана сторона людської сутності завжди формує свій специфічний відгук на нові ситуації суспільного життя. На кожному повороті людської історії і особистого життя духовність розкривається новими гранями, які могли «спати» тисячоліттями, та в нових ситуаціях «просипаються» і розпочинають важку працю особистості по з'єднанню минулого з сучасним, сучасного з майбутнім, людини з соціумом, соціуму з природою» [4, 52].

Глибинну сутність духовної музики можливо осягнути лише за умови вивчення канонічних церковних текстів. Осягнення духовної музики неможливо без слова. В.О. Сухомлинський мав рацію, коли говорив, що «сєнс нашого життя – щастя людського спілкування. Не в тому щастя, щоб замкнутися від людей, а в тому, щоб вищою нашою потребою...була потреба в людині» [5, 327].

Невичерпним джерелом для ціннісного становлення особистості є властивий кожному народові виховний ідеал. Український народ завжди був носієм високих моральних і культурних традицій. Ще за часів Богдана Хмельницького, арабський церковний діяч, мандрівник і письменник Павло Алепський, відвідавши Україну, захоплено відгукувався про українців. Зауважував також їхню побожність, захоплювався чудовим українським співом, особливо, церковним. Алепський вирізняє характерну українську рису, своєрідний духовний аристократизм: високі внутрішні чесноти, поєднані з зовнішньою простотою [6].

Український народ, вірний своїм традиціям, завжди відзначався високою релігійністю. Вона виявлялася найперше у ставленні до церкви. І це було не лише зовнішнім виявом релігійності: вона неодмінно визначалась глибоким релігійним почуттям. Християнська віра глибоко увійшла у побут і психіку українців. Характерною особливістю світогляду нашого народу є високий ідеалізм на релігійній основі. В ідеальному образі людини підкреслюються високі властивості душі. Ідеальна людина передусім глибоко релігійна.

Цілеспрямоване використання на практиці духовної музики доводить, що це змінює відношення людини як особистості до життя, веде до «відновлення духу і очищення серця», до розуміння своїх потенційних можливостей.

Сучасні дослідники О. Антонова, І. Бєх, О. Лосєв, І. Ляшенко, В. Медушевський, С. Уланова, М. Юрєнко та інші зазначають, що музичне мистецтво акумулює в людині загальнокультурну домінуючу суспільства, яка віддзеркалює об'єктивні суспільні потреби, що виникають на основі конкретного типу духовного простору їхнього побутування.

Духовна музика як вид мистецтва має також, як зазначає С. Уланова, специфічну концептуальність, ідейний зріз якої розкриває всі вияви духовного життя суспільства, його інтелектуальний та соціально-психологічний потенціал, й водночас враховує постійну дію в ньому різних часових параметрів: реального, історичного та художнього. Саме тому духовна музика у формуванні особистості відіграє таку значну роль [7].

Комплексний виховний вплив духовних піснеспівів обґрунтовували відомі вчені кінця ХІХ – початку ХХ століття: Е. Ганслик – представник австрійської естетики та музичної критики, автор відомої праці «Про музично прекрасне»; К. Ейгєс – російський композитор і педагог, який вивчав питання музичної естетики та філософії музики. На обов'язкове використання засобів духовної музики в загальному музичному вихованні вказували відомі педагоги Д. Зарін, А. Маслов, С. Миропольський, методичні праці яких було опубліковано в ХІХ – на початку ХХ століття.

Однією з умов успішного виховання засобами духовної музики вчені визначали високу методичну підготовку, необхідність викладання музичного матеріалу цікаво, уміння вчителя проводити уроки не сухо й формально, а емоційно і творчо.

Від часів набуття Україною незалежності активізувалися процеси вивчення духовної музики та її використання для загально-естетичного, морального виховання молоді. В останні десятиліття помітно збільшилася кількість наукових досліджень, пов'язаних із духовною музикою. Питання історії були розкриті у роботах І. Зверевої, О. Гнатюк, С. Уланової. Праці М. Маріо, Л. Остапенко, Л. Радковської присвячено вивченню впливів духовних творів на розвиток освіти і мистецтва.

У зв'язку з необхідністю оновлення всієї системи освіти на основі християнських цінностей, рекомендується створення і запровадження у школах факультативного курсу «Основи християнської культури», який би відвідували діти за бажанням батьків. Він би дозволив учням хоча б оглядово зустрітися зі світом християнської культури, отримати якийсь мінімум вражень, знань і уявлень, щоб повернутися до багатющого і невичерпного джерела всіх досягнень людського духу і нашого народу.

Отже, аналіз духовної музики як досить розвиненої мистецько-педагогічної галузі дозволяє зробити висновок про її виховну сутність, яка полягає в єдності морально-патріотичного змісту тексту й емоційно-естетичної мелодики, несе в собі теологічний зміст і сприяє моральному, естетичному, громадянсько-патріотичному вихованню дітей, має позитивний комплексний вплив на ціннісне становлення особистості людини, її психофізіологічну, емоційну, інтелектуальну та фізіологічну сфери.

Духовна музика завжди була пов'язана з вірою в Бога. Прослуховування духовної музики сприяє певному вихованню людини. Саме тому, цей вид музики розглядається не тільки з естетичної, але й з функціонально-світоглядної точки зору, як практична реалізація духовних потреб, що відображає уявлення людини про систему світу. Це елемент мистецтва, зміст якого звернений до найвеличнішого і найпрекраснішого в душі людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Античная музыкальная эстетика. – Москва: Музгиз, 1960. – 304с.
2. Грубер Г. Г.-Ф. Гендель / Габриэль Грубер. – Ленинград: Советская музыка, 1963. –142 с.
3. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения: В 2 т. - Т. 1. - М: Педагогика, 1982.-500 с.
4. Білодід Ю.М. Духовність: сутність, структура, функції / Юрій Михайлович Білодід. – Житомир: Редакційно-видавн. відділ ІПСТ, 2003. – 192с.
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. / В.О. Сухомлинський. – К.: Україна, 1999. – Т. 1: Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Духовний світ школяра. Методика виховання колективу. – 654 с.
6. Алеппский П. Путешествие антиохийского патриарха Макария в Россию в половине XVII века / Павел Алеппский. – Москва: Унив. тип., 1897. – 174с.
7. Традиції та новий стиль у духовній хорівій музиці <http://www.newacropolis.org.ua>
8. Студентки групи мММ-2

Маиталір Н.

Науковий керівник – доц. Лазаревська О.М.

ТЕАТРАЛІЗОВАНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Театралізована діяльність є передумовою творчої ініціативи, творчої активності, розвитку індивідуальних нахилів і здібностей учнів. У процесі театралізованої діяльності відбувається педагогічне спілкування – взаємодія інтелектів, почуттів, волі вчителя і учнів та учнів між собою. Чим краще вони розуміють одне одного, тим продуктивніше їх діалог та укладані дії, тим стійкіші особистісні контакти.

Беручи участь у театралізованій діяльності, діти ознайомлюються з оточуючим середовищем в усій його різноманітності через сценічні образи, виразність мовлення, колорит фарб, насиченість звуків, виразність міміки та рухів. Правильно поставлені запитання спонукають вихованців думати, аналізувати, узагальнювати, робити висновки, насолоджуватись роботою.

Метою статті є висвітлити вплив театралізованих ігор на розвиток творчих здібностей молодших школярів.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю розвитку індивідуальних нахилів учнів молодших класів засобами театралізованої діяльності.

Театралізована діяльність як новітній засіб навчання молодших школярів дозволяє вирішувати багато педагогічних задач, що стосуються створенню сценічного образу, формуванню виразності мовлення, інтелектуального та художнього виховання, а також набуття знань, умінь, навичок із будь-яких предметів. Вона є невичерпним джерелом розвитку почуттів, хвилювань та емоційних відкриттів дитини, залучає її до духовного збагачення.